

Preek over Ruth 1,1-5 – Ruth, een boek over Gods heil voor gewone mensen

Orde van dienst

Voorzang: Psalm 81, 1 en 2

Votum en Groet

Zingen: Psalm 103, 1. 4. 5 en 9 (tussen de coupletten door worden de niet berijmde gedeelten gelezen)

Lezing van de wet of vermaning uit het Nieuwe Testament

Zingen: Gezang 465, 4

Gebed om het licht van de Heilige Geest

Lezen: Richteren 19 en Hebreëën 10,23-25

Zingen: Psalm 78, 19 en 21

Verkondiging van Ruth 1,1-5

Zingen: Gezang 168

Dankzegging en voorbeden

Collecte

Zingen: Gezang 442, 1 en 4

Zegen

Gemeente van onze Heer Jezus Christus!

We beginnen vandaag te lezen in een klein boekje uit de bibliotheek van 66 bijbelboeken – het boek Ruth.

Op het eerste gezicht kan dit boekje de indruk maken van een familieroman.

Zo'n streekroman van Gerda van Wageningen of mevrouw Visser-Roosendaal.

Met een verhaal dat speelt op het platteland.

Een boekje over een boerenfamilie in huwelijkslief en huwelijksleed.

Over emigratie om elders het geluk te beproeven.

Over de bittere tegenslag in het vreemde land en de poging om het opnieuw te proberen in eigen land.

Een boekje over de pijn en het heldendom van het weduwschap.

Over mensen, die knokken voor het naakte bestaan.

Maar gelukkig, op het eind komt alles goed.

De hoofdpersonen krijgen elkaar en een kind bekroont hun geluk.

En met een zucht van verlichting leg je het boek weer weg.

Dat was weer smullen!

Is het zo'n boekje?

Een boekje dat je gauw even meepikt uit de molen in de supermarkt en tussen de pakken melk en yoghurt in je karretje legt, fijn voor in het weekend?

Nee, zo'n boek is het niet.

Ja, het gaat over gewone mensen in omstandigheden die we heel goed herkennen, hoe groot de verschillen in tijd en cultuur overigens ook mogen zijn.

Maar het is bepaald geen romannetje van dertien in een dozijn.

Het is een boekje over het kleinschalige leven van gewone mensen in een barre wereld en in een boze tijd.

Maar in dat kleinschalige leven is God ongemerkt en in het verborgen bezig met zijn plan.

Zijn grootschalig plan om heil te brengen.

Om heil te brengen aan de eerst betrokkenen.

Om heil te brengen aan het volk waar ze lid van zijn.

Ja, zelfs om heil te brengen aan heel de wereld.

Als we vandaag in de kerk dit boekje beginnen te lezen, kunnen we natuurlijk niet meer net doen alsof we de afloop niet weten.

We hebben allang op de laatste bladzij gelezen dat Ruth en Boaz elkaar kregen en dat Naomi

de trotse oma van Obed is geworden.

En we weten dat het laatste woord de naam van David is, Israëls grote koning, de man naar Gods hart.

Daar loopt het verhaal dus op uit, op David.

Dus op Gods heil.

Gods heil voor gewone mensen, voor een heel volk, ja voor alle volkeren op aarde.

Het boek Ruth is het verhaal van Gods heil dat zich voltrekt dwars door onze menselijke berekeningen, onze beslissingen, onze motieven heen.

Terwijl wij druk in de weer zijn om het hoofd boven water te houden...

Terwijl wij niets anders zien dan onze kansen, onze onmogelijkheden, een laatste strohalm om ons aan vast te klampen...

Terwijl wij God zelfs meer dan eens onhandig en ongehoorzaam voor de voeten lopen – is God bezig aan iets, waarvoor niemand oog heeft, waarmee niemand rekening houdt of zelfs maar rekening houden kán.

Hij doet zijn heil doorbreken.

Laten we maar beginnen bij het begin: *In de dagen dat de richters richtten...*

Kijk, dat bedoelde ik met de barre wereld en de boze tijd waarin het verhaal speelt.

We hebben er vanmorgen iets van gelezen: dat walgelijke verhaal van de schanddaad te Gibeá.

Stuitend en gênant.

De gruwel van Sodom en Gomorra overgenomen door Gods eigen volk.

De stank van een samenleving in ontbinding slaat je in het gezicht.

Dat verhaal gaat nog twee hoofdstukken zo verder.

En het eindigt dan met die bekend geworden zin: *In die dagen was er geen koning in Israël; ieder deed wat goed was in zijn ogen.*

Die uitspraak had de schrijver van Richteren ook al eerder gebruikt, in c. 18,1.

Midden in nog zo'n verhaal dat de goddeloosheid van Israël in de richterentijd beschrijft.

Zo maakt de schrijver van Richteren aan het slot nog eens de trieste balans op:

In die dagen was er geen koning in Israël; ieder deed wat goed was in zijn ogen.

Een samenleving in ontbinding, waarin geen rekening wordt gehouden met elkaar. Ieder volgt zijn eigen driften.

Ieder is zichzelf tot maatstaf.

Ieder speelt zijn eigen rechter.

Een chaos!

In dat licht is het ook niet verwonderlijk dat we in dat eerste vers onmiddellijk verder lezen dat er hongersnood in het land was.

Nu was dat in Kanaän en zeker in die tijd een vrij bekend natuurverschijnsel.

Ook de aartsvaders Abraham, Izaäk en Jakob hadden meer dan eens een hongersnood meegemaakt.

En ik denk, dat je dan over het algemeen niet meteen moet spreken over de slaande hand van God of iets dergelijks.

Je hebt van die christenen die zien in allerlei rampen al gauw Gods oordelen.

Aardbevingen, overstromingen, verwoestende orkanen, vreselijke epidemieën – sommigen hebben het dan onmiddellijk over straffen van God.

Persoonlijk zou ik dat niet zo gauw durven zeggen.

Maar hier ligt de zaak toch wel duidelijk.

Deze hongersnood is meer dan alleen maar een natuurverschijnsel.

Het is absoluut de vloek van God omdat Israël niet naar Hem luistert.

Want het buurland Moab heeft kennelijk geen centje pijn.

En daar heerst toch het zelfde klimaat als in Kanaän.

Waarschijnlijk is de voedselschaarste daarom te wijten aan rooftochten van vijandige

volkeren.

Denk b.v. maar aan de hongersnood in de dagen van Gideon.

Hoe dan ook, in heel het land is geen brood meer te vinden.

Zelfs niet in Betlehem in de velden van Efratha.

En Betlehem betekent nog wel broodhuis.

En Efratha betekent nog wel land van vruchten!

Het moet toch wel heel erg zijn als het broodhuis in het land van vruchten is veranderd in een noodhuis in een land van zuchten!

Dat dit gebeuren kon in het beloofde land van melk en honing!

Zeker tegen de achtergrond van bijbelgedeelten als Lev. 26 en Deut. 28 is dit inderdaad niet anders te zien dan als de straf die God had aangekondigd als het volk zich aan zijn dienst onttrok.

En hoe kan en moet je leven als je zelf gehoorzaam wilt zijn aan de HEERE?

Eén ding is zeker: in zo'n tijd van afval lijden de goeden met de slechten, de goed-willenden met de kwaad-willenden, de gelovigen met de afvalligen.

Dat zien we aan het gezin van Elimelech uit Bethlehem.

Dat Elimelech in zijn gezin wel de dienst aan de HEERE is blijven volhouden, dat mag duidelijk zijn.

Immers, om even op het verhaal vooruit te lopen – Ruth heeft in het gezin van Elimelech en Naomi de God van Israël leren kennen.

En ze heeft Hem zo leren kennen, dat ze op een gegeven moment haar eigen goden afzweert en alleen Hem nog maar dienen wil!

Dat kan alleen als God in het gezin van Elimelech een levende werkelijkheid is geweest.

Maar het gezin van Elimelech lijdt met de rest mee.

Ook daar sluipt het spook van de honger binnen.

Elimelech ziet hoe zijn vrouw bleek wordt.

Hoe zijn jongens, Machlon en Chilion steeds magerder worden.

En op een dag neemt hij het besluit om te emigreren, naar Moab.

Want in Moab is brood, in Kanaän de dood.

Geef Elimelech eens ongelijk.

Hij verstaat tenminste zijn plicht als echtgenoot en als huisvader.

Wie zal hem iets maken als hij uitwijkt naar een land met meer mogelijkheden?

Na de Tweede Wereldoorlog, toen het hier economisch bepaald niet goed ging, emigreerden veel mensen, boeren en anderen, naar Canada of Australië, in de hoop daar een nieuw bestaan op te kunnen bouwen?

Wie kon hen dat kwalijk nemen?

Nu, zo'n definitieve emigratie is Elimelech niet eens van plan.

We lezen heel nadrukkelijk dat hij naar Moab ging om er als vreemdeling te vertoeven.

Dat wil zeggen dat hij zich slechts voor een bepaalde periode in Moab wilde vestigen en niet voor altijd.

Elimelech peinst er niet over het land der vaderen de rug toe te keren.

Nee, zijn verblijf daar zal duren, zolang de hongersnood duurt.

Nou, wie zal Elimelech hier hard om vallen?

Ik kan me voorstellen dat Elimelech zich heeft afgevraagd: *Waarom zou ik moeten lijden onder het oordeel over de afvalligen?*

Waarom moet ik met mijn gezin de gevolgen dragen van de zonden van anderen?

Ik trek wel zolang het land uit.

Als de straf van God is uitgewerkt, kom ik wel weer.

En toch is dit bedenkelijk.

Hoezeer Elimelech de HEERE ook heeft willen dienen, toch blijkt ook hij besmet te zijn met

de geest van zijn tijd en van zijn omgeving, de geest van ontbinding.
Ik bedoel, hij denkt meer aan zichzelf dan aan zijn volk.
Elimelech – dat mogen we rustig aannemen – zal de afval van zijn broeders en zusters niet hebben goedgekeurd.
Maar dan heeft hij ook geweten dat de oplossing van de hongersnood is gelegen in de bekering van zijn volk.
En ook al had Elimelech niet mee gezondigd, was het dan niet allereerst zijn taak de broederschap tot bekering te roepen en te bidden voor zijn volk?
Trouwens, had Elimelech geen naam hoog te houden in Israël?
Elimelech betekent: *God is koning!*
Dat is een naam die klinkt als een klok: *God is koning!*.
Die naam klinkt als een verkondiging in die tijd van de richters, toen er geen koning was in Israël en ieder deed wat goed was in eigen ogen.
Als Elimelech wegtrekt kan hij noch door zijn naam, noch door zijn gedrag op zijn broeders nog een appèl doen.

Maar Elimelech loopt weg.
Hij is als een kind dat het huis uitvlucht omdat vader tekeer gaat tegen de anderen.
Zo'n kind zoekt de gezelligheid zolang wel ergens anders.
Het wacht wel tot de lucht thuis weer wat is opgeklaard.
Elimelech vertrekt.
Zijn eigen lot weegt hem zwaarder dan dat van zijn volk.
Hij is niet solidair met hen.
Hij scheidt zich van hen af, hij maakt zich van hen vrij.
Niet alleen van hun afvalligheid.
Dat is uiteraard terecht.
Maar ook van de broederschap zelf!
En die broederschap ruilt hij in voor een verblijf in Moab.
Elimelech eet liever volop brood bij de Moabieten dan dat hij deelt in de honger van zijn volk.

Bij de Moabieten nog wel!
Als er één volk een slechte naam had dan dit volk.
Samen met de Ammonieten hadden zij de geur van Sodom aan zich.
Waren Ammon en Moab geen kinderen, geboren in bloedschande?
Zonen die Lot verwekt had bij zijn eigen dochters, die hem daartoe in dronkenschap hadden verleid?
Zó was de perversheid van Sodom in dat gezin doorgedrongen.
En de Ammonieten en Moabieten waren in hun volksleven aan deze sodomietische stijl trouw gebleven.
De dienst aan hun god Kamos was wreed en veeleisend.
Zijn aanhangers moesten hem de vruchten van de oogst en van de veestapel betalen met kinderooffers.
En naast Kamos werd Astarte gediend, de godin die bij haar dienaars en dienaressen de hete hartstochten opriep.
Tempelhoertjes verleidden de mannen van Moab om de nacht met hen door te brengen als ze succes wilden hebben in de handel of de landbouw.

Bij het volk met zo'n wrede en losbandige godsdienst zocht Elimelech zijn brood.
In de dagen van Jozua liet de HEERE ook Elimelechs voorvaderen vanuit de velden van Moab de Jordaan oversteken om hun Kanaän te geven.
Nu trekt Elimelech de Jordaan weer in omgekeerde richting over.
Hij trekt het beloofde land weer uit.
En Elimelech vergeet volkomen wat Mozes destijds uitgerekend in de velden van Moab aan Israël had voorgehouden, dat de mens niet leeft bij brood alleen, maar bij alle Woord dat uit de mond van God uitgaat.

En dat Woord was toen, in die tijd, alleen te horen in het beloofde land.

Daarom – een emigratie toen en uit Kanaän is totaal niet te vergelijken met een emigratie vandaag uit of naar welk land dan ook.

Door toen vanuit Kanaän te gaan naar Moab onttrok Elimelech zich aan dat Woord dat God bij monde van Mozes alleen aan Israël had toevertrouwd.

Ook aan Elimelech in zijn mond en in zijn hart om het te doen - ook al zou hij de enige nog zijn die het deed!

Overigens moeten we natuurlijk niet alleen naar Elimelech kijken.

Elimelech is bij wijze van spreken buiten de kerk geraakt.

Maar laten we wel wezen, dat lag voor een groot deel aan de kerk.

De grens tussen Gods volk en de goddeloze heidenwereld was ook beslist niet scherp meer.

De kerk had voor een groot deel de stijl van de wereld overgenomen.

En dat heeft voor Elimelech de stap naar Moab ongetwijfeld een stuk minder bedenkelijk gemaakt.

Hij had ook nooit echt gemerkt dat hij de kerk nodig had om te geloven.

Dus meende hij er ook wel buiten te kunnen.

Maar wat loopt dat voor Elimelech tragisch af.

Eenmaal in Moab treft dit gezin ramp op ramp.

Elimelech ging naar Moab om te eten en te leven.

Maar hij eet – en sterft.

Inderdaad, niet bij brood alleen zal de mens leven...

Dan gaan de zoons trouwen met moabietische meisjes.

Zou vader het hebben goedgekeurd als hij nog geleefd had?

Zou het hebben gepast in zijn plan om slechts tijdelijk in Moab te blijven?

Door deze huwelijken raken zijn zóóns er al aardig ingeburgerd.

De hongersnood in Kanaän duurt ook zo lang.

Zo lang kunnen zij niet wachten met trouwen.

En de meisjes in Moab zijn alleraardigst.

Maar het is een huwelijk tegen de uitdrukkelijke wil van God.

Op dit punt was de wet van Mozes overduidelijk (Deut. 23,3):

Een Ammoniet of Moabiet zal niet in de gemeente des HEEREN komen; zelfs hun tiende geslacht zal niet in de gemeente des HEEREN komen.

Met deze strenge bepaling wilde God aan zijn volk leren dat Hij een afschuw heeft van alles dat riekt naar Sodom.

Maar ook dit woord uit Gods mond raakt in Elimelechs gezin in Moab vergeten.

En de ellende wordt nog groter.

Kinderen worden in de beide huwelijken niet geboren.

En enkele jaren later zijn ook de beide zonen gestorven.

Elimelech heeft voor zichzelf en zijn gezin het leven gezocht.

Maar hij heeft de dood gevonden.

Tot over zijn graf heen.

Wat overblijft zijn drie weduwen zonder kinderen.

Het geslacht van Elimelech heeft geen toekomst meer.

Er zijn geen kinderen meer en er is in Israël geen erfdeel meer.

Zijn naam zal in Israël niet meer worden genoemd.

En hier stoppen we voorlopig.

We hebben dit kleine boekje deze eerste keer niet verder gelezen dan tot op dit dode punt.

Eigenlijk hebben we niet veel fraais en vrolijks gehoord.

Maar zegt u zelf: hoe vaak ziet het leven er niet zó uit?
Zo grauw en zo donker, zonder een lichtpuntje.
Ook het leven van de kerk.

En je denkt: wat dit nog moet worden!
Je ziet alleen maar tegenslagen en schuld en zonden.
Of in elk geval overheersen die voor het gevoel.
Je kunt je niet voorstellen dat het nog goed zal komen.

Maar zoals ik in het begin al zei, wij kunnen dit boekje niet anders lezen dan met in ons
achterhoofd het stralende slot.
Waar alles wijst naar de heerlijkste toekomst, die zich denken laat: de toekomst van David en
zijn grote Zoon.
Ook de Zoon van Elimelech, het rijsje uit zijn afgehouden tronk. Jezus Christus, zoon van
Elimelech, die in zijn plaats die naam hoog houdt: God is Koning!

Ja, dat stralende slot is onvoorstelbaar bij dat duistere begin, waar zonde en schuld het leven
volkomen ontluisterd hebben.
Die toekomst is dan ook alleen mogelijk gebleken omdat de HEERE een genadig God is, vol
liefde en geduld, die de zonden van zijn volk vergeeft; die de knopen ontwart waarin ze
zichzelf verstrikt hebben en die een keer ten goede brengt in de diepste benauwdheid.
Niet het blinde noodlot regeert, maar Hij.
Wie dat weet kan naar deze geschiedenis van ellende luisteren met een gevoel van
dankbaarheid, omdat hij de verlossing kent. AMEN.